

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาได้มีการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการจัดทำงบกระแสเงินสด

1.2 วัตถุประสงค์ของงบกระแสเงินสด

1.3 วิธีการจัดทำและการนำเสนอของงบกระแสเงินสด

1.4 ประโยชน์ของงบกระแสเงินสด

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการจำแนกกิจกรรม

2. ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชีของประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สากลและประเทศไทย

3. สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการจัดทำงบกระแสเงินสด

วรศักดิ์ ทุมมนนท์(2547, หน้า 190) งบกระแสเงินสดถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถประเมินการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์สุทธิของกิจการ การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางการเงิน ตลอดจนความสามารถในการบริหารจำนวนเงินและระยะเวลาของกระแสเงินสด เพื่อปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโอกาสและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น งบกระแสเงินสดเกิดจากการผสมผสานกันระหว่าง 2 แนวความคิดเข้าด้วยกันคือ

งบกระแสเงินทุน (Funds Statement) เป็นการแสดงถึงแหล่งที่มาและใช้ไปของทรัพยากรของกิจการในระหว่างรอบระยะเวลาบัญชีหนึ่ง ๆ ในทางปฏิบัติงบกระแสเงินทุนอาจจัดทำขึ้นตามเกณฑ์เงินสด (Cash) สินทรัพย์หมุนเวียนเร็ว (Quick Assets) เงินทุนหมุนเวียน(Working Capital) หรือตามเกณฑ์สินทรัพย์ที่เป็นตัวเงินสุทธิ (Net Monetary Assets) เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง แต่โดยทั่วไปเกณฑ์การจัดทำงบกระแสเงินทุนอาจแบ่งออกเป็น 3 เกณฑ์ ดังนี้

เกณฑ์เงินสด ภายใต้เกณฑ์เงินสด งบกระแสเงินทุนจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบัญชีเงินสดในระหว่างรอบระยะเวลาบัญชีหนึ่ง ๆ โดยจำแนกเงินสดที่เกิดขึ้น

ในระหว่างรอบระยะเวลาบัญชีออกเป็นกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่าย และแสดงผลกระทบของกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่ายที่มีต่อบัญชีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เกณฑ์ทุนหมุนเวียน ภายใต้เกณฑ์ทุนหมุนเวียน งบกระแสเงินทุนจะแสดงรายการทั้งหมดที่เป็นสาระสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเงินทุนหมุนเวียน (ทุนหมุนเวียน หมายถึง สินทรัพย์หมุนเวียนหักด้วยหนี้สินหมุนเวียน) ตามแนวคิดนี้ การเปลี่ยนแปลงในกระแสเงินทุนตามเกณฑ์ทุนหมุนเวียน หมายถึง การเพิ่มขึ้นหรือลดลงในเงินสด ลูกหนี้การค้า สินค้าคงเหลือ เจ้าหนี้การค้า และรายการสินทรัพย์และหนี้สินหมุนเวียนอื่น ๆ เกณฑ์ทุนหมุนเวียนจึงช่วยให้งบกระแสเงินสดทุนยังคงเอกลักษณ์ขั้นพื้นฐานของการวัดหรือรับรู้รายการและเหตุการณ์ทางบัญชีตามเกณฑ์คงค้าง แต่ไม่ทำให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจถึงแหล่งที่มาและใช้ไปของเงินสดในระหว่างรอบระยะเวลาบัญชี

เกณฑ์ทรัพยากรทางการเงิน(หรือแหล่งของการลงทุน) ทั้งหมด (All Financial Resources) ภายใต้เกณฑ์ทรัพยากรทางการเงินทั้งหมด งบกระแสเงินสดจะแสดงผลกระทบของรายการค้าทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับบุคคลภายนอกโดยไม่คำนึงว่ารายการนั้นจะเกี่ยวข้องกับการได้มาหรือใช้ไปของเงินสดหรือทุนหมุนเวียนหรือไม่ แนวคิดนี้จึงใช้ได้กับแนวคิดกระแสเงินทุนอื่น ๆ ที่กล่าวมา (เช่น เกณฑ์เงินสด เกณฑ์ทุนหมุนเวียน) กล่าวคือ นอกจากเป็นแนวคิดที่คำนึงถึงรายการเปลี่ยนแปลงในเงินสดหรือเงินทุนหมุนเวียนแล้วยังคำนึงถึงรายการอื่นทุกรายการที่มีผลกระทบต่อกิจกรรมจัดหาเงินและกิจกรรมลงทุนที่มีความสำคัญต่อกิจการและคงจะอยู่ในกิจการเกินกว่างวดบัญชี ตัวอย่างของรายการทรัพยากรทางการเงินทั้งหมดซึ่งจะไม่ปรากฏในงบกระแสเงินทุนที่จัดทำขึ้นตามเกณฑ์เงินสดหรือเกณฑ์ทุนหมุนเวียน ได้แก่ การซื้อสินทรัพย์โดยการออกหุ้นทุนหรือโดยการก่อหนี้สินโดยตรง การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ การแปลงสภาพหนี้ไปเป็นทุน การได้รับสินทรัพย์เป็นการบริจาค เป็นต้น แนวคิดทรัพยากรทางการเงินทั้งหมดจึงมีข้อดี คือ ช่วยให้งบกระแสเงินสดสะท้อนถึงรายการทั้งหมดซึ่งเป็นรายการที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเงินของกิจการ การตัดสินใจทางการเงิน (Financial Decisions) แบ่งได้เป็น 3 ด้านคือ การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน (Operating Decisions) การตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดหาเงิน (Financing Decisions) และการตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุน (Investing Decisions)

Brealey and Myers (1984) Solomon and Pringle(1980) (อ้างถึงใน วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2547, หน้า 5) ตั้งข้อสังเกตว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดหาเงิน ขณะเดียวกันการตัดสินใจเกี่ยวกับเงินลงทุนและการจัดหาเงินมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน นอกจากนี้การแยกความแตกต่างระหว่างการตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนและการจัดหาเงินและความแตกต่างระหว่างการตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนและ

การจัดหาเงินออกจากการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานจะช่วยให้กิจการได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจทางการเงินยิ่งขึ้น

สรรพศ์ ลิ้มปรีธารกุล (2542, หน้า 76) งบกระแสเงินสดมีจุดเริ่มต้นในการที่จะเลียนแบบมาจากลักษณะพื้นฐานของการทำประมาณการกระแสเงินสดในแนวคิดของทางการเงิน หรือกระแสเงินสดที่ปลอดภาระ (Free Cash Flow) ซึ่งวัตถุประสงค์ของทางการเงินนั้นมีพื้นฐานที่ต้องการตัดสินใจในเรื่อง

1. การตัดสินใจการลงทุน (Investment Decision or Capital Budgeting)
2. การตัดสินใจทางการเงิน (Financial Decision or Capital Structure)

วัตถุประสงค์หลักทั้ง 2 เรื่องจะนำไปสู่วัตถุประสงค์ของธุรกิจ คือ Maximize Shareholders' Wealth หรือ การเพิ่มมูลค่าของกิจการให้สูงสุด

วัตถุประสงค์ของงบกระแสเงินสด (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2547, หน้า 189)

งบกระแสเงินสด (Cash Flow Statement) แสดงข้อมูลเกี่ยวกับกระแสเงินสดของกิจการ ผู้ใช้ทางการเงินใช้ข้อมูลดังกล่าว เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาความสามารถของกิจการที่จะได้รับเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด รวมทั้งความจำเป็นของกิจการในการใช้กระแสเงินสดนั้น

มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 25 เรื่องงบกระแสเงินสด ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์หลักของงบกระแสเงินสดไว้อย่างกว้าง ๆ ว่างบกระแสเงินสดจัดทำขึ้นเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสเงินสดรับและจ่ายที่เกิดขึ้นในระหว่างรอบระยะเวลาบัญชี โดยจำแนกกระแสเงินสดที่เกิดขึ้นในระหว่างรอบระยะเวลาบัญชีออกเป็นกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน กิจกรรมลงทุน และกิจกรรมจัดหาเงิน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ลงทุน ผู้เป็นเจ้าของ และผู้ใช้งบการเงินโดยทั่วไปในการประเมินสิ่งต่อไปนี้

1. ความสามารถของกิจการในการก่อให้เกิดกระแสเงินสดสุทธิในอนาคตที่เป็นบวก
2. ความสามารถของกิจการในการจ่ายเงินปันผลและความจำเป็นที่กิจการจะต้องอาศัยแหล่งเงินทุนจากแหล่งภายนอก
3. เหตุผลที่ทำให้กำไรสุทธิแตกต่างไปจากกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน
4. ผลกระทบที่มีต่อฐานะการเงินของกิจการของรายการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนและการจัดหาเงินโดยไม่คำนึงถึงว่ารายการนั้นจะมีการรับและจ่ายจริงเป็นเงินสดหรือไม่ เป็นเงินสดในระหว่างรอบระยะเวลาบัญชี

วิธีการจัดทำและการนำเสนองบกระแสเงินสด

จากแนวความคิดที่อยู่เบื้องหลังได้นำมาผสมผสานกันใน 2 แนวความคิดระหว่าง งบกระแสเงินทุน กับ การตัดสินใจทางการเงิน จนในปัจจุบันงบกระแสเงินสดได้รวมรูปแบบของทั้ง 2 แนวความคิด ข้อมูลที่ได้จากการจัดทำงบกระแสเงินสด ข้อมูลที่ได้จากงบกระแสเงินสด จะแสดงให้เห็นถึงการไหลเวียนของการดำเนินการของกิจการที่เป็นเงินสด โดยที่กิจการสามารถทราบได้ถึงผลลัพธ์ที่ได้มาจากการกระทำในด้านในของกิจการทำให้สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปบริหารจัดการ ตลอดจนใช้ในการตัดสินใจในการบริหารงานที่ทำให้กิจการเกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ ดังนั้นจะกล่าวได้ว่า งบกระแสเงินสดมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินความสามารถของกิจการที่จะได้รับเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด ตลอดจนสามารถประเมินความต้องการในการใช้จ่ายเงินสดของกิจการ

มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 25 เรื่อง งบกระแสเงินสด ได้กำหนดการเสนองบกระแสเงินสด โดยการจำแนกกระแสเงินสดออกเป็น 3 กิจกรรมได้แก่

1. กิจกรรมดำเนินงาน (Operating Activities) หมายถึงกระแสเงินสดที่ได้จากการก่อให้เกิดรายได้จากการประกอบธุรกิจหลักของกิจการ จะเป็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วมาคำนวณกำไรสุทธิ แต่จะไม่รวมถึงกำไรหรือขาดทุนจากการขายสินทรัพย์ถาวรเพราะรายการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกระแสเงินสดจากการลงทุน กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานจึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความสามารถของกิจการสำหรับความเพียงพอในเงินสดที่จ่ายภาระผูกพันต่าง ๆ ที่กิจการมีธุรกรรม ซึ่งได้แก่ การจ่ายดอกเบี้ย จ่ายเงินปันผล การลงทุนในโครงการใหม่ การจ่ายชำระคืนหนี้ โดยไม่ต้องพึ่งพาการจัดหาเงินทุนจากแหล่งเงินทุนภายนอกในการก่อให้เกิดกระแสเงินสดที่เพียงพอเพื่อจ่ายชำระหนี้กู้ยืม เพื่อการดำเนินงานของกิจการเพื่อจ่ายเงินปันผล และเพื่อการลงทุนใหม่ ๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาการจัดหาเงินจากแหล่งเงินทุนภายนอก ลักษณะโดยทั่วไปของกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานจะมาจากกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้หลักของกิจการ ตัวอย่างของกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานมีดังนี้

- แหล่งในการได้มาของเงินสด ได้แก่ ธุรกิจจากการขายสินค้าเป็นหลักก็จะได้กระแสเงินสดจากการขายสินค้า หรือธุรกิจการให้บริการก็จะได้กระแสเงินสดจากการให้บริการ และรวมถึงรายได้อื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องจากการประกอบธุรกิจหลัก เป็นต้น

- แหล่งในการใช้ไปของเงินสด ได้แก่ เงินสดจ่ายในส่วน of ต้นทุนของการประกอบธุรกิจหลัก อย่างเช่น ธุรกิจขายสินค้าเงินสดจ่ายคือค่าซื้อสินค้าหรือธุรกิจบริการคือเงินสดจ่ายในส่วน of ต้นทุนของการให้บริการ เป็นต้น

กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานจึงเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานในหนึ่งรอบระยะเวลาบัญชีที่ผ่านมาซึ่งผลการดำเนินงานเป็นไปในทิศทางใดและสามารถบอกจุดบกพร่องที่ต้องแก้ไขสำหรับการดำเนินงาน เช่น กิจกรรมดำเนินงานมีกำไรแต่ทำไมจึงขาดสภาพคล่องทำให้ผู้บริหารไปหาจุดบกพร่องในการจัดการบริหารลูกหนี้หรือส่วนอื่น ๆ ที่เป็นสาเหตุได้

2. กิจกรรมลงทุน (Investing Activities) หมายถึง กระแสเงินสดที่กิจการนำไปลงทุนระยะยาว ได้แก่ การซื้อหรือการจำหน่ายสินทรัพย์ระยะยาว เงินลงทุนอื่นของกิจการซึ่งไม่รวมอยู่ในรายการเทียบเท่าเงินสด กระแสเงินสดดังกล่าวจะแสดงถึงการนำเงินสดไปใช้จ่ายในการลงทุนเพื่อซื้อสินทรัพย์ต่าง ๆ เป็นกิจกรรมที่แสดงถึงเงินสดที่ได้มาหรือใช้ไปในส่วนของการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของสินทรัพย์ระยะยาวที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่กิจการในอนาคต ตัวอย่างของกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนมีดังนี้

- แหล่งในการได้มาของเงินสดจะมาจากการลดลงของสินทรัพย์ ได้แก่ เงินสดรับจากการขายที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ สินทรัพย์ไม่มีตัวตนสินทรัพย์ระยะยาวอื่น เป็นต้น
- แหล่งในการใช้ไปของเงินสดการเพิ่มขึ้นของสินทรัพย์ ได้แก่ เงินสดจ่ายเพื่อซื้อที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ สินทรัพย์ไม่มีตัวตนและสินทรัพย์ระยะยาวอื่น เป็นต้น

3. กิจกรรมการจัดหาเงิน (Financing Activities) หมายถึง กระแสเงินสดที่เกิดจากการก่อหนี้สินทั้งระยะสั้นและระยะยาว และกระแสเงินสดที่ได้จากรับจากการลงทุนโดยเจ้าของกิจการหรือจากกิจกรรมอื่นใด ที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในขนาดและโครงสร้างของส่วนของผู้ถือหุ้นและส่วนของการกู้ยืมของกิจการ กระแสเงินสดดังกล่าว เป็นประโยชน์ในการคาดคะเนโครงสร้างของส่วนของผู้ถือหุ้นและส่วนของการกู้ยืมของกิจการ ซึ่งจะช่วยให้สามารถคาดคะเนสิทธิเรียกร้องในกระแสเงินสดในอนาคตของผู้ให้เงินทุนแก่กิจการ กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ในการคาดคะเนสิทธิเรียกร้องในกระแสเงินสดในอนาคตจากผู้ให้เงินทุนแก่กิจการ ตัวอย่างของกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน มีดังนี้

- แหล่งที่ได้มาของเงินสด ได้แก่ เงินสดที่ได้รับจากการออกหุ้นทุน หุ้นกู้ เงินกู้ยืมระยะสั้น หรือ ระยะยาว เป็นต้น
- แหล่งที่ใช้ไปของเงินสด ได้แก่ เงินสดที่จ่ายให้แก่เจ้าของเพื่อเป็นการไถ่คืน การจ่ายผลตอบแทนให้แก่เจ้าของ การลดหนี้สัญญาเช่าการเงิน เป็นต้น

วิธีการแสดงงบกระแสเงินสด

งบกระแสเงินสด มีวิธีการแสดงที่แตกต่างกันในส่วนของกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานซึ่งสามารถแสดงได้ 2 วิธีคือ วิธีทางตรง (Direct Method) และวิธีทางอ้อม (Indirect

Method) ส่วนกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน และกิจกรรมจัดหาเงินแสดงเหมือนกันไม่ว่ากิจการจะใช้วิธีทางตรงหรือวิธีทางอ้อม

วิธีทางตรง แสดงกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่ายตามรายการหลักที่สำคัญ
วิธีนี้เป็นวิธีที่มีประโยชน์ในการประมาณการกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่ายในอนาคต
ข้อดี

1. ช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างกำไร (ขาดทุน) สุทธิ ของกิจการ กับกระแสเงินสดที่กิจการก่อให้เกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการประมาณการกระแสเงินสดในอนาคต

2. การแสดงรายการ โดยแยกออกเป็นเงินสดรับและเงินสดจ่าย ช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินมองเห็นถึงเงินสดรับและเงินสดจ่ายระหว่างงวดได้โดยชัดเจน ซึ่งผู้ใช้งบกระแสเงินสดจะไม่ได้รับข้อมูลนี้หากใช้วิธีทางอ้อมในการจัดทำงบกระแสเงินสด

ข้อเสีย

คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบที่ระบุเงินสดรับจากลูกค้าและเงินสดจ่ายให้แก่ผู้ขายในระบบบัญชีที่มีอยู่โดยตรง ทำให้การแสดงกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานตามวิธีทางตรงนั้น กระทำได้ยากและมีขั้นตอนการคำนวณที่ยุ่งยากซับซ้อนจึงไม่เป็นที่นิยมในการปฏิบัติ

วิธีทางอ้อม แสดงถึงกำไรจากการดำเนินงานที่เป็นเงินสด โดยปรับกำไรสุทธิตามเกณฑ์คงค้างให้เป็นกำไรตามเกณฑ์เงินสด ดังนั้น การแสดงกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานจึงแสดงด้วยยอดกำไรหรือขาดทุนสุทธิจากงบกำไรขาดทุน แล้วปรับปรุงด้วยผลกระทบของรายการที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับเงินสด เช่น ค่าเสื่อมราคา ค่าตัดจำหน่าย เป็นต้น และรายการค้างรับ ค้างจ่าย รับล่วงหน้าและจ่ายล่วงหน้า และรายการของรายได้และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับกระแสเงินสด ซึ่งเกิดจากการลงทุนหรือการจัดหาเงิน

ข้อดี

1. ง่ายต่อการจัดทำ เนื่องจากเป็นวิธีที่กระทบยอดกำไร (ขาดทุน) สุทธิหรือกำไร (ขาดทุน) ก่อนหักดอกเบี้ยและภาษีเงินได้ที่คำนวณขึ้นตามเกณฑ์คงค้างเป็นเกณฑ์เงินสด ซึ่งช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินมองเห็นถึงคุณภาพกำไร (Quality of Earnings) ของกิจการ

2. ประโยชน์ในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่าง งบกระแสเงินสด งบกำไรขาดทุน และงบดุลเข้าด้วยกัน

ข้อเสีย

คือ ไม่แสดงให้เห็นถึงแหล่งที่มาและใช้ไปของเงินสดและเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงของสินทรัพย์และหนี้สินดำเนินงานเป็นสำคัญ ในบางกรณีรายการปรับปรุงอาจทำให้ผู้ใช้งบการเงินเกิดความสับสน

อนึ่ง ในทางทฤษฎีสันับสนุนให้กิจการจัดทำงบกระแสเงินสดตามวิธีทางตรง เนื่องจากให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการประมาณกระแสเงินสดได้ชัดเจนกว่าวิธีทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง SFAS ฉบับที่ 95 สันับสนุนให้ใช้วิธีทางตรง แต่ในทางปฏิบัติ กิจการส่วนใหญ่ใช้วิธีทางอ้อมในการแสดงข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างกำไรสุทธิทางบัญชีและกำไรสุทธิที่เป็นเงินสด

ประโยชน์ของงบกระแสเงินสด

งบกระแสเงินสดให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินในการประเมินความสามารถของกิจการในการได้มาซึ่งเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด และความต้องการของกิจการในการใช้จ่ายเงินสดไปในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ลงทุนและเจ้าหนี้ทราบว่ากำไรสุทธิของเงินสดที่แท้จริงแล้วกิจการมีที่มาของเงินสดจากกิจกรรมใดบ้างและใช้เงินสดที่ได้มาไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อพิจารณาถึงความสามารถของกิจการในการจ่ายเงินปันผล และดอกเบี้ย ให้แก่ผู้ลงทุนและเจ้าหนี้ได้ในอนาคต สามารถประเมินความเสี่ยงอันอาจเกิดจากการลงทุนในสินทรัพย์ของกิจการในรอบระยะเวลาบัญชีที่ผ่านมาจากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นผู้ใช้งบการเงินจะไม่ได้รับหากพิจารณาเฉพาะงบกำไรขาดทุนและงบดุลเพียงอย่างเดียวเนื่องจากงบกำไรขาดทุนจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปให้เห็นว่าในหนึ่งรอบบัญชีมีผลการดำเนินงานหนึ่งของกิจการมีการเกิดรายได้และค่าใช้จ่ายที่ปรากฏในงบกำไรขาดทุน ทั้งที่เป็นเงินสดและรายการที่ไม่เป็นเงินสดประกอบกับการแสดงจะไม่ได้มีการจำแนกตามกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้หรือค่าใช้จ่ายเหล่านั้น ทำให้ผู้ใช้งบการเงินไม่สามารถประเมินได้ว่าผลการดำเนินงานของกิจการในรอบระยะเวลาบัญชีที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อกิจกรรมการลงทุน การจัดหาเงิน และกระแสเงินสดของกิจการอย่างไร ขณะเดียวกันงบดุลจะให้แค่เฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับสินทรัพย์และแหล่งที่มาของสินทรัพย์ ณ วันใดวันหนึ่ง แต่ไม่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมลงทุนและกิจกรรมจัดหาเงินที่เกิดขึ้นในระหว่างงวดบัญชี

งบกระแสเงินสดเมื่อนำไปใช้ร่วมกับงบการเงินอื่น ๆ จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการประเมินสิ่งต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์สุทธิของกิจการ
2. การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางการเงิน (Liquidity and Solvency)
3. ความสามารถของกิจการในการบริหารเงินสดที่มีอยู่

4. ระยะเวลาการหมุนเวียนของกระแสเงินสดซึ่งจะช่วยให้กิจการสามารถปรับตัวให้เข้ากับโอกาสและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป (Financial Flexibility)

5. ความสามารถของกิจการที่จะได้รับเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด ซึ่งจะช่วยให้สามารถมองเห็นถึงรูปแบบการบริหารเงินสด การตัดสินใจเกี่ยวกับการเงินและการมองการณ์ไกลในการใช้เงินทุนเพื่อสร้างความแข็งแกร่งและการแข่งขัน เพื่อความอยู่รอดของกิจการในอนาคต

ข้อมูลกระแสเงินสดในอดีตยังเป็นตัวชี้จำนวนเงิน ระยะเวลา และความแน่นอนที่กระแสเงินสดจะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนเป็นประโยชน์ในการตรวจสอบความถูกต้องของการประเมินผลของกระแสเงินสดในอนาคตที่จัดทำขึ้นในอดีต ความถูกต้องของการประเมินผลของกระแสเงินสดในอนาคตที่จัดทำขึ้นในอดีต ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการหาทำไรและกระแสเงินสดสุทธิและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในระดับราคา นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถเปรียบเทียบผลการดำเนินงานภายในกิจการเดียวกันหรือผลการดำเนินงานที่นำเสนอโดยกิจการต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นงบการเงินที่ได้ตัดผลกระทบที่เกิดจากการใช้วิธีการบัญชีที่แตกต่างกันสำหรับรายการและเหตุการณ์เดียวกันออกไป

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการจำแนกกิจกรรม

จากแนวความคิดเบื้องต้นที่อยู่เบื้องหลังการจัดทำงบกระแสเงินสด ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาความสัมพันธ์กับสมการทางบัญชีการเปลี่ยนแปลงในเงินสดในระหว่างงวดว่ามีส่วนสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในบัญชีที่มีใช้เงินสด (Noncash Accounts) อย่างไร การเปลี่ยนแปลงในเงินสดในระหว่างงวดมีจุดเริ่มต้นมาจากสมการบัญชี (Accounting Equation) ที่ว่า

สินทรัพย์ = หนี้สิน + ส่วนของผู้ถือหุ้น

เงินสด + สินทรัพย์ที่มีใช้เงินสด = หนี้สิน + ส่วนของผู้ถือหุ้น

ดังนั้น หากงบดุลที่กิจการจัดทำขึ้น ณ วันต้นงวดและ ณ วันสิ้นงวดเป็นไปตามสมการบัญชีข้างต้น สมการต่อไปนี้จะต้องเป็นจริงเสมอ

การเปลี่ยนแปลงในเงินสด + การเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ที่มีใช้เงินสด
= การเปลี่ยนแปลงในหนี้สิน + การเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้น

หรือ

การเปลี่ยนแปลงในเงินสด = การเปลี่ยนแปลงในหนี้สิน +
การเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้น - การเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ที่มีใช้เงินสด

จากสมการข้างต้น การเปลี่ยนแปลงในเงินสด(ด้านซ้ายของสมการ) มีค่าเท่ากับผลรวมของการเปลี่ยนแปลงในหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้นหักด้วยการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ที่มีใช้เงินสด (ด้านขวาของสมการ) ข้อสังเกตจากสมการข้างต้นได้ดังนี้

1. การเพิ่มขึ้นในหนี้สินจึงมีเครื่องหมายบอกอยู่ข้างหน้าการเปลี่ยนแปลงในหนี้สิน กล่าวคือหากหนี้สินมีจำนวนเพิ่มขึ้นในระหว่างงวด เงินสดของกิจการย่อมมีจำนวนเพิ่มขึ้นตาม ในทางกลับกัน หากหนี้สินมีจำนวนลดลงในระหว่างงวด เงินสดของกิจการย่อมมีจำนวนลดลงตาม

2. การเพิ่มขึ้นในส่วนของผู้ถือหุ้นจึงมีเครื่องหมายบอกอยู่ข้างหน้าการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้น กล่าวคือหากส่วนของผู้ถือหุ้นมีจำนวนเพิ่มขึ้นในระหว่างงวดเงินสดของกิจการย่อมมีจำนวนเพิ่มขึ้นตาม ในทางกลับกัน หากส่วนของผู้ถือหุ้นมีจำนวนลดลงในระหว่างงวด เงินสดของกิจการย่อมมีจำนวนลดลงตาม

3. การเพิ่มขึ้นในสินทรัพย์ที่มีใช้เงินสดจึงมีเครื่องหมายบอกอยู่ข้างหน้าการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ที่มีใช้เงินสด กล่าวคือหากสินทรัพย์ที่มีใช้เงินสดมีจำนวนเพิ่มขึ้นในระหว่างงวด เงินสดของกิจการย่อมมีจำนวนลดลง ในทางกลับกัน หากสินทรัพย์ที่มีใช้เงินสดมีจำนวนลดลงในระหว่างงวด เงินสดของกิจการย่อมมีจำนวนเพิ่มขึ้น

ดังนั้น เมื่อนำแนวคิดงบประมาณกระแสเงินทุนและการตัดสินใจทางการเงินมารวมกัน กิจการจะสามารถระบุสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในเงินสดโดยการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในบัญชีที่มีใช้เงินสด (หนี้สิน ส่วนของผู้ถือหุ้น และสินทรัพย์ที่มีใช้เงินสด) และจำแนกการเปลี่ยนแปลงในเงินสดในระหว่างงวดตามการตัดสินใจทางการเงินได้ดังนี้

1. กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน (Cash Flow from Operating Activities)
2. กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน (Cash Flow from Investing Activities)
3. กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน (Cash Flow from Financing Activities)

ความสัมพันธ์ระหว่างกระแสเงินสดจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่รวมอยู่ในงบกระแสเงินสดอธิบายได้ดังนี้

องค์ประกอบของงบกระแสเงินสด

กิจกรรมการดำเนินงาน

เงินสดที่รับจากการ ประกอบธุรกิจหลัก (เงินสดรับจากการขาย สินค้าและการให้บริการ)	-	เงินสดจ่ายเกี่ยวกับ ต้นทุนของการ ประกอบธุรกิจหลัก (เงินสดจ่ายค่าซื้อสินค้า และบริการ/ เงินสดจ่าย	=	กระแสเงินสดจาก การดำเนินงาน
---	---	--	---	--------------------------------

กิจกรรมการลงทุน

การลดลงของสินทรัพย์ ระยะยาว (เงินสดรับจาก การขายหลักทรัพย์ของ กิจการอื่น/ เงินสดรับจาก การขายที่ดิน อาคารและ อุปกรณ์)	-	การเพิ่มขึ้นของสินทรัพย์ ระยะยาว (เงินสดจ่ายเพื่อ ซื้อหลักทรัพย์ของกิจการ อื่น/ เงินสดจ่าย เพื่อซื้อ ที่ดิน อาคารและ อุปกรณ์)	=	กระแสเงินสดจาก การลงทุน
--	---	--	---	----------------------------

กิจกรรมจัดหาเงิน

หนี้สินเพิ่มขึ้นหรือส่วน ของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น (เงินสดรับจากการออก พันธบัตร เงินกู้ยืม หุ้นกู้/ เงินสดรับจากการออกหุ้น ทุนหรือหลักทรัพย์ หุ้นทุนอื่น)	-	หนี้สินลดลงหรือส่วนของ ผู้ถือหุ้นลดลง(เงินปันผล จ่าย/เงินที่จ่ายแก่ผู้เป็น เจ้าของ เพื่อซื้อหรือไถ่ถอน หุ้นทุนของกิจการ/ เงินสด ที่จ่ายชำระเงินกู้ยืมหรือแก่ ผู้ถือหุ้นกู้เพื่อไถ่ถอนหุ้นกู้)	=	กระแสเงินสดจากการ จัดหาเงิน
				=
				เงินสดเพิ่มขึ้น (ลดลง) สุทธิระหว่างงวด

ภาพที่ 2-1 องค์ประกอบของงบกระแสเงินสด

ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชีของประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักรสากล และประเทศไทย

ความแตกต่างในเรื่อง การกำหนดคำนิยาม แนวทางการปฏิบัติและขอบเขตของการจัดทำงบกระแสเงินสดของทั้ง 3 มาตรฐานการบัญชี ได้ดังนี้

1. มาตรฐานการบัญชีของประเทศสหรัฐอเมริกา (SFAS 95) เปิดโอกาสให้ผู้จัดทำงบการเงินเลือกว่า “กระแสเงินสด” หมายถึงเงินสดแต่เพียงอย่างเดียว หรือรวมทั้งเงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด ในขณะที่มาตรฐานการบัญชีของสหราชอาณาจักร (FRS1 : Revised 1996) ฉบับแก้ไขใหม่กำหนดไว้ชัดเจนว่ากระแสเงินสดหมายถึงเงินสดเท่านั้น ส่วนมาตรฐานการบัญชีสากล (IAS 7: Revised 1992) และมาตรฐานการบัญชีของไทย (TAS 25) กำหนดว่ากระแสเงินสดหมายถึงเงินสด และรายการเทียบเท่าเงินสด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า มาตรฐานการบัญชีทั้งสามฉบับต่างก็กำหนดขอบเขตของคำว่า กระแสเงินสดแตกต่างกันออกไป ทำให้ผู้ใช้งบกระแสเงินสดต้องใช้ความระมัดระวังในการนำข้อมูลของงบกระแสเงินสดไปใช้ประโยชน์

2. การจำแนกกิจกรรมในงบกระแสเงินสด SFAS 95, IAS 7 (Revised) และ TAS 25 ต่างก็กำหนดให้แสดงงบกระแสเงินสดโดยจำแนกออกเป็น 3 กิจกรรมเหมือนกัน คือ กิจกรรมการดำเนินงาน กิจกรรมลงทุน และกิจกรรมจัดหาเงิน

แม้ว่ามาตรฐานทั้งสามฉบับนี้จะกำหนดองค์ประกอบของงบกระแสเงินสดไว้ 3 องค์ประกอบเหมือนกัน แต่ทั้ง IAS 7(Revised) และ TAS 25 (มาตรฐานการบัญชีของไทยนั้นอิงอยู่กับ IAS 7) มีความยืดหยุ่นมากกว่าในการจัดจำแนกรายการบางรายการ เช่น ดอกเบี้ยจ่าย ภายใต้ข้อกำหนดของ SFAS 95 จะต้องรวมอยู่ในกิจกรรมดำเนินงานเสมอ เนื่องจากเป็นรายการที่นำมาพิจารณากำไรหรือขาดทุนสุทธิ แต่ภายใต้ IAS 7 (Revised) ดอกเบี้ยจ่าย อาจแสดงไว้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมดำเนินงานหรือกิจกรรมจัดหาเงินก็ได้ ซึ่งสะท้อนความจริงที่ว่าแม้ว่าดอกเบี้ยจ่ายจะเกิดขึ้นในการดำเนินงานในแง่ที่ว่ารายการดังกล่าวถูกจัดเป็นรายการหนึ่งในงบกำไรขาดทุนก็ตาม แต่โดยเนื้อหาแท้จริงของดอกเบี้ยจ่ายก็คือต้นทุนของการจัดหาเงิน จึงอาจจัดจำแนกเป็นกิจกรรมจัดหาเงินได้เช่นกัน

ส่วน FRS 1 ฉบับดั้งเดิมพยายามที่จะแก้ไขความคลุมเครือของการจัดจำแนกรายการโดยการกำหนดให้แสดงกระแสเงินสดออกเป็น 5 กิจกรรม สองกิจกรรมที่ถูกเพิ่มขึ้นมา ได้แก่

1 ผลตอบแทนจากการลงทุนและการชำระต้นทุนทางการเงิน (Returns on Investments and Servicing of Finance) กิจกรรมนี้จะนำมาใช้ในการแสดงเงินปันผลและดอกเบี้ย

ไม่ว่าจะเป็นด้านรับหรือด้านจ่าย ส่งผลให้กิจกรรมจัดหาเงินแสดงแต่เฉพาะการได้มาหรือจ่ายชำระคืนเงินต้นเท่านั้น ตลอดจนกิจกรรมลงทุนแสดงแต่เฉพาะเงินลงทุนและเงินให้กู้ยืมเท่านั้น ทำให้ไม่ต้องถกเถียงกันอีกต่อไปว่าเงินปันผลและดอกเบี้ยจ่ายควรแสดงไว้ในกิจกรรมดำเนินงาน หรือกิจกรรมลงทุน หรือกิจกรรมจัดหาเงิน

2 การภาษีเงินได้ (Taxation) การแยกกระแสเงินสดที่เกี่ยวกับภาษีเงินได้ออกมาแสดงไว้ในหัวข้อ “การภาษีเงินได้” ต่างหากทำให้ข้อโต้แย้งของ Nurnberg ที่กล่าวมาข้างต้นหมดไป เช่นเดียวกัน เนื่องจากภาษีเงินได้ที่กิจการจ่ายไปอาจจะเป็นผลมาจากกิจกรรมดำเนินงานตามปกติ หรือเป็นผลมาจากกิจกรรมลงทุน หรือกิจกรรมจัดหาเงิน หรือจากกิจกรรมหลายๆ กิจกรรมที่กล่าวมารวมกัน

3. การแสดงรายการดอกเบี้ยและภาษีเงินได้จ่ายเป็นเงินสดระหว่างปี

ภายใต้ SFAS 95 เมื่อไรที่กิจการแสดงกระแสเงินสดจากการดำเนินงานโดยใช้วิธีทางอ้อม ก็ต้องแสดงรายการดอกเบี้ยและภาษีเงินได้ที่จ่ายเป็นเงินสดในระหว่างปีไว้ในข้อมูลกระแสเงินสดเพิ่มเติม โดยอาจแสดงไว้ต่อท้ายงบกระแสเงินสด

ภายใต้ IAS 7 (Revised) และ TAS 25 แทนที่จำนวนเงินที่จ่ายเป็นดอกเบี้ยและภาษีเงินได้ระหว่างปีจะแสดงไว้ในส่วนของข้อมูลกระแสเงินสดเปิดเผยเพิ่มเติม กิจการสามารถแสดงรายการดังกล่าว โดยรวมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมดำเนินงาน

4. การแสดงกระแสเงินสดจากการดำเนินงานทำได้ 2 วิธี คือวิธีทางตรง และวิธีทางอ้อม ภายใต้วิธีทางตรงนั้นกิจการจะแสดงเงินสดรับและเงินสดจ่ายตามลักษณะของรายการหลักที่สำคัญ ในขณะที่ภายใต้วิธีทางอ้อมกิจการจะแสดงด้วยยอดกำไรหรือขาดทุนสุทธิปรับปรุง ด้วยผลกระทบของรายการที่ไม่เกี่ยวกับเงินสดและรายการที่ไม่เกี่ยวกับการดำเนินงาน ตลอดจนผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของรายการค้างรับและรายการค้างจ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน

คณะกรรมการหลักการบัญชีระหว่างประเทศ (IASC) สนับสนุนให้แสดงกระแสเงินสดจากการดำเนินงานตามวิธีทางตรงมากกว่า ซึ่งเชื่อว่า IASC คงจะดำเนินรอยตามคณะกรรมการหลักการบัญชีของอเมริกา (FASB) นั่นเอง

ภายใต้มาตรฐานการบัญชีของสหราชอาณาจักรเอง คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีของสหราชอาณาจักรได้นำข้อดีของวิธีทางตรงเข้ามาเป็นแบบในการพิจารณาร่าง FRS 1 แม้แต่การออก FRS 1 ฉบับแก้ไขปรับปรุงใหม่ก็ยังคงสนับสนุนให้กิจการจัดทำกระแสเงินสดจากการดำเนินงานโดยใช้วิธีทางตรงหากประโยชน์ที่ได้รับยังคงสูงกว่าต้นทุนในการจัดทำข้อมูล ในทางปฏิบัติพบว่า กิจการเกือบทั่วโลกต่างก็ไม่ได้ให้ความสนใจกับข้อเสนอแนะของ IASC และหันมาแสดงกระแสเงินสดจากการดำเนินงานตามวิธีทางตรงก็คือ ความยุ่งยากในการจัดทำนั่นเอง

เพราะจำนวนเงินของแต่ละรายการที่จะนำไปปรากฏในงบกระแสเงินสดนั้น ไม่สามารถที่จะหยิบยอกจากตัวเลขในบัญชีมาได้ จะต้องมีการคำนวณขึ้นใหม่

นอกจากนี้ภายใต้ SFAS 95 ยังกำหนดว่าหากกิจการใช้วิธีทางตรง ก็จะต้องจัดทำรายละเอียดเพิ่มเติมเพื่อแสดงการกระทบยอดกำไรหรือขาดทุนสุทธิกับกระแสเงินสดสุทธิจากการดำเนินงาน ซึ่งย่อหมายความว่า กิจการจะต้องนำเสนอทั้งวิธีทางตรงและวิธีทางอ้อมควบคู่กันไป อย่างไรก็ตาม IAS 7 (Revised) และ TAS 25 มิได้กำหนดกฎเกณฑ์ข้อนี้ไว้ในมาตรฐานการบัญชี

5. ข้อโต้แย้งการแสดงรายการดอกเบี้ยรับและดอกเบี้ยจ่าย (Interest Collections and Interest payments)

Smith and Skousen (1981) และ Welsch et al. (1982) (อ้างถึงใน วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2547, หน้า 87) เสนอแนะว่าสำหรับกิจการประเภทซื้อขายไปหรือกิจการผลิตสินค้าแล้วควรรวมดอกเบี้ยรับและดอกเบี้ยจ่ายเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นปกติของการดำเนินงาน หรือรวมไว้ในกิจกรรมลงทุนหรือกิจกรรมจัดหาเงินอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ไม่ควรรวมไว้ในกิจกรรมดำเนินงานหลักแต่เพียงอย่างเดียว อย่างน้อยที่สุดก็เพื่อวัตถุประสงค์ในการรายงานผลการดำเนินงาน ซึ่ง FASB ก็เห็นด้วยกับการจัดจำแนกกระแสเงินสดในลักษณะนี้ โดยเฉพาะในกรณีที่ ต้องมีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของกิจการในภาพรวม (FASB, 1987)

อย่างไรก็ตามเพื่อวัตถุประสงค์ในการรายงานกระแสเงินสด FASB ได้กำหนดไว้โดยชัดเจนว่าเงินที่ได้รับเป็นค่าดอกเบี้ยและเงินปันผลให้ถือเป็นกระแสเงินสดไหลเข้าจากการดำเนินงาน และเงินที่จ่ายชำระค่าดอกเบี้ยให้ถือเป็นกระแสเงินสดไหลออกในกิจกรรมดำเนินงาน ยกเว้นว่าดอกเบี้ยจำนวนนั้นจะมีการนำไปตั้งไว้เป็นทุนของทรัพย์สินข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดจำแนกรายการของ FASB เช่นนี้ขัดแย้งกันวรรณกรรมทางด้านการเงินอย่างสิ้นเชิง

Nurnberg (1982 อ้างถึงใน วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2547, หน้า 72) ได้ให้เหตุผลว่าเงินที่ได้รับเป็นค่าดอกเบี้ยและเงินปันผลเป็นผลตอบแทนจากการให้กู้ยืมหรือการลงทุนในทรัพย์สินทุนหรือหลักทรัพย์หนึ่งของกิจการอื่น ดังนั้นกระแสเงินสดที่เกี่ยวข้องกับรายการดังกล่าวจึงสัมพันธ์กับกิจกรรมลงทุน ในทำนองเดียวกันกระแสเงินสดที่จ่ายชำระเป็นค่าดอกเบี้ยเป็นผลมาจากการก่อหนี้ ดังนั้นกระแสเงินสดดังกล่าวจึงสัมพันธ์กับกิจกรรมจัดหาเงิน อันที่จริงแล้ววรรณกรรมทางด้านการเงินได้เน้นย้ำความคล้ายคลึงกันระหว่างดอกเบี้ยจ่ายและเงินปันผลจ่าย กล่าวคือดอกเบี้ยจ่ายเป็นจำนวนที่จ่ายชำระสำหรับต้นทุนของเงินทุนที่ได้มาจากการก่อหนี้ ในขณะที่เงินปันผลจ่ายเป็นการจ่ายชำระต้นทุนของเงินทุนที่ได้มาจากส่วนของเจ้าของ จากเหตุผลทั้งหมดที่ขมามาจึงสรุปได้ว่าเงินรับเป็นค่าดอกเบี้ยและเงินปันผลจึงไม่ใช่กระแสเงินสด

ที่ได้มาจากกิจกรรมดำเนินงานและเงินสดที่จ่ายชำระเป็นค่าดอกเบี้ยจึงไม่ใช่กระแสเงินสดที่ใช้ไป
ในกิจกรรมดำเนินงาน

อันที่จริงแล้ว FASB ก็ยอมรับว่าการจัดจำแนกเงินที่จ่ายเป็นค่าดอกเบี้ยเป็นกระแสเงินสด
ที่ใช้ไปในกิจกรรมจัดหาเงิน และเงินรับเป็นค่าดอกเบี้ยและเงินปันผลเป็นกระแสเงินสดที่ได้มา
จากกิจกรรมลงทุนจะชอบด้วยเหตุผล แต่ FASB ก็ได้ตั้งข้อสังเกตว่าก่อนจะมีการออก SFAS 95
มาบังคับใช้ งบกระแสเงินทุนเกือบทุกฉบับที่กิจการทำขึ้นจะจัดจำแนกเงินที่ได้รับเป็นค่าดอกเบี้ย
และเงินที่จ่ายชำระค่าดอกเบี้ยเป็นเงินทุนที่ได้มาและใช้ไปในการดำเนินงาน นอกจากนี้ FASB
ยังได้ตั้งข้อสังเกตว่าการจัดจำแนกในลักษณะดังกล่าว น่าจะได้รับแรงสนับสนุนมาจากแนวคิด
การแสดงผลการดำเนินงานรวม (Inclusion Concept) ที่มองว่ากระแสเงินสดจากการดำเนินงาน
ควรรวมรายการทั้งหมดที่มีผลกระทบต่อการคำนวณกำไรหรือขาดทุนสุทธิของกิจการ ซึ่งจะช่วย
ให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถเข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้กำไรหรือขาดทุนสุทธิตามเกณฑ์คงค้างแตกต่างไป
จากกระแสเงินสดสุทธิจากการดำเนินงานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ด้วยแนวคิดการแสดงผลการดำเนินงาน
รวมนี้เองที่ทำให้ FASB ลงความเห็นว่าพวกเขาไม่เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่เคย
ใช้กันอยู่อย่างแพร่หลาย(การจัดจำแนกดอกเบี้ยรับและเงินปันผลรับเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม
ดำเนินงาน) จะช่วยให้การนำเสนองบกระแสเงินสดมีความหมายมากขึ้นไปกว่าเดิม FASB มองว่า
การเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดเกี่ยวกับการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับกระแสเงินสดควรเป็นไปในลักษณะ
ที่ค่อยเป็นค่อยไป ในขณะนี้จึงยังเห็นด้วยกับการจัดจำแนกเงินที่จ่ายชำระค่าดอกเบี้ยและเงินที่
ได้รับเป็นค่าดอกเบี้ยและเงินปันผลเป็นกระแสเงินสดที่ใช้ไปและได้มาจากกิจกรรมดำเนินงาน

อย่างไรก็ตาม Numberg ได้ตั้งข้อสังเกตว่า FASB ไม่สม่ำเสมอในหลักการในแง่ของการ
หยิบยกแนวคิดการแสดงผลการดำเนินงาน รวมมาเป็นข้ออ้างเพื่อสนับสนุนว่ากระแสเงินสดจาก
กิจกรรมดำเนินงานควรรวมถึงเงินที่กิจการจ่ายชำระค่าดอกเบี้ยและเงินที่เรียกเก็บเป็นค่าดอกเบี้ย
และเงินปันผล แต่ไม่ควรรวมถึงกำไรและขาดทุนจากการจำหน่ายสินทรัพย์ถาวร ทั้งๆ ที่กำไรและ
ขาดทุนจากการจำหน่ายสินทรัพย์ถาวรก็รวมอยู่ในการคำนวณกำไรขาดทุนเช่นเดียวกับดอกเบี้ยรับ
เงินปันผลรับและดอกเบี้ยจ่าย นอกจากนี้เมื่อครั้งที่กิจการยังคงจัดทำงบกระแสเงินทุน กิจการก็มัก
นำกระแสเงินสดที่เกี่ยวข้องกับกำไรและขาดทุนจากการขายสินทรัพย์มารวมไว้ใน การคำนวณ
เงินทุน จากการดำเนินงาน Numberg เชื่อว่าการที่ FASB จัดจำแนกรายการดังกล่าวเข้าเป็นส่วน
หนึ่งของกิจกรรมดำเนินงานน่าจะมีเหตุผลเพียงเพื่อให้สอดคล้องกับวิธีปฏิบัติเดิม ๆ ที่เคยใช้กันอยู่
เมื่อครั้งที่เคยถูกกำหนดให้จัดทำงบกระแสเงินทุน เขาเสนอแนะว่า FASB ควรเลิกให้ความสำคัญ
กับแนวคิดการแสดงผลการดำเนินงานรวมและวิธีปฏิบัติที่เคยใช้กับงบกระแสเงินทุน โดยจัด
จำแนกเงินที่เรียกเก็บเป็นค่าดอกเบี้ยและเงินปันผลเป็นกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนและเงินที่

จ่ายชำระค่าดอกเบี้ยเป็นกระแสเงินสดที่ใช้ไปในกิจกรรมจัดหาเงิน เนื่องจากทั้งสามรายการที่กล่าวมาสัมพันธ์กับกิจกรรมลงทุนและกิจกรรมจัดหาเงินดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

นอกจากนี้ Numberg ยังได้ตั้งข้อสังเกตว่าเนื่องจาก SFAS 95 จัดจำแนกเงินรับเป็นค่าดอกเบี้ยและเงินปันผล และเงินที่จ่ายชำระค่าดอกเบี้ยเป็นกระแสเงินสดที่ได้มาหรือใช้ไปในกิจกรรมดำเนินงานกระแสเงินสดจากการดำเนินงานที่ปรากฏในงบกระแสเงินสดจึงได้รวมกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนและกิจกรรมจัดหาเงินเข้าไว้ด้วยกันในทำนองเดียวกัน กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนและกิจกรรมจัดหาเงินก็ไม่ได้รวมกระแสเงินสดที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเหล่านี้ไว้อย่างครบถ้วน ผลที่ตามมาก็คือประสิทธิภาพของงบกระแสเงินสดในการแยกความแตกต่างระหว่างกิจกรรมดำเนินงาน กิจกรรมลงทุนและกิจกรรมจัดหาเงินจึงลดลง อันที่จริงแล้วสมาชิก 3 คนใน 7 คนที่ร่วมอยู่ในการร่างมาตรฐานการบัญชีฉบับนี้ไม่เห็นด้วยกับการที่จะออก SFAS 96 มาบังคับใช้ FASB จึงน่าจะนำประเด็นนี้กลับไปพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

6. วิเคราะห์งบกระแสเงินสดด้วยอัตราส่วนทางการเงิน

งบกระแสเงินสด จัดโดยการแบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 กิจกรรมคือกิจกรรมดำเนินงาน กิจกรรมลงทุน และกิจกรรมจัดหาเงิน การจำแนกเป็นกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของกระแสเงินสดที่เกิดขึ้นของกิจการในหนึ่งรอบบัญชี การจำแนกเป็นการช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถวิเคราะห์ความสามารถของกิจการได้ การจะวิเคราะห์ความสามารถของกิจการองค์ประกอบที่สำคัญของกระแสเงินสดคือ กิจกรรมดำเนินงานที่จะสะท้อนให้เห็นผลการดำเนินงานที่เป็นตัวเงิน พร้อมด้วยความสามารถในการชำระภาระต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิเคราะห์ให้ความสนใจกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานมาก ในการวิเคราะห์ผู้วิเคราะห์จะต้องระวังผลกระทบของรายการผิดปกติ เช่น รายการที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ไม่ปกติ การดำเนินงานที่ยกเลิกไปหรือรายการพิเศษอื่น ๆ ที่รวมอยู่ในการคำนวณกระแสเงินสดจากการดำเนินงานด้วย เนื่องจากการรวมกระแสเงินสดที่เกี่ยวข้องกับรายการผิดปกติเหล่านี้ไว้ใน การคำนวณอัตราส่วนอาจทำให้กระแสเงินสดจากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (Continuing Cash Flows) บิดเบือนไปและทำให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจคลาดเคลื่อน ปัญหาในทำนองเดียวกันนี้ยังอาจเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้วิเคราะห์ไม่ได้ตัดรายการที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว (One Time Transactions) ออกจากการคำนวณกระแสเงินสดจากการดำเนินงานที่จะไปใช้ในการคำนวณอัตราส่วนทางการเงิน

วัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 25 เรื่อง งบกระแสเงินสด คือ การให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินในการประเมินความสามารถของกิจการในการก่อให้เกิดกระแสเงินสดที่เพียงพอต่อการจ่ายชำระหนี้กู้ยืม เพื่อจ่ายเงินปันผล และเพื่อการลงทุนใหม่ ๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาการจัดหาเงินจากแหล่งภายนอก การวิเคราะห์งบกระแสเงินสดจึงมุ่งเน้นไปที่การพิจารณาว่า กิจการมีความสามารถที่จะก่อให้เกิดกระแสเงินสดที่เพียงพอต่อการที่จะชำระภาระผูกพันต่าง ๆ เหล่านี้เพียงใด อัตราส่วนทางการเงินที่นำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ความเพียงพอของกระแสเงินสด (Sufficiency Ratios) จึงประกอบด้วยอัตราส่วนวัดความสามารถในการจ่ายภาระผูกพันต่าง ๆ (Cash Coverage) ได้แก่

1. อัตราส่วนวัดความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ย

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงานก่อนหักดอกเบี้ยจ่ายและภาษีเงินได้}}{\text{เงินสดที่จ่ายเป็นค่าดอกเบี้ยระหว่างปี}}$$

อัตราส่วนนี้จะช่วยให้ผู้ใช้งบการเงิน โดยเฉพาะผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้และนักลงทุน ทราบถึงความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ยในระหว่างปีของกิจการ ที่ได้จากผลการดำเนินงานที่เป็นเงินสด จากอัตราส่วนนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสามารถของกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานที่มีของกิจการเป็นกึ่งเท่าของการจ่ายชำระดอกเบี้ยระหว่างปี ทำให้ทราบถึงความเพียงพอของเงินสดที่กิจการมี นอกจากนี้ผลลัพธ์ที่ได้เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์อ้างอิงของกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกันจะเป็นตัวบ่งชี้ว่ากิจการมีสภาพคล่องและความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ยตามข้อผูกพันที่ตกลงไว้ในสัญญาเงินกู้ ตลอดจนทำให้ทราบถึงจุดต่ำสุดที่กิจการจะมีกระแสเงินสดจากการดำเนินงานที่เพียงพอต่อการไม่ผิดนัดชำระหนี้

ถ้าเลือกที่จะวัดความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ยจากกำไรก่อนหักดอกเบี้ยจ่ายและภาษีเงินได้ไม่สามารถสะท้อนถึงความสามารถที่แท้จริงของกิจการได้ เพราะกำไรก่อนหักดอกเบี้ยจ่ายและภาษีเงินได้อิงอยู่กับเกณฑ์สิทธิซึ่งเป็นผลของการบันทึกรายการที่เกิดขึ้นในรอบบัญชี ไม่สามารถตอบมูลค่าที่เป็นตัวเงินได้ ซึ่งการคำนวณจากรายการดังกล่าวไม่เพียงพอต่อการวัดความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ย

มาตรฐานการบัญชีไทยฉบับที่ 25 เรื่อง งบกระแสเงินสด ได้มีการกำหนดให้กิจการเปิดเผยจำนวนเงินของดอกเบี้ยจ่ายและภาษีเงินได้ที่จ่ายทั้งหมดในระหว่างรอบระยะเวลาบัญชีในงบกระแสเงินสดและจำนวนที่ถือเป็นค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน ข้อกำหนดเป็นการช่วยให้การคำนวณความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ยระหว่างปีทำได้ง่ายขึ้น

2. อัตราส่วนวัดความสามารถในการจ่ายคืนหนี้ (Cash Debt Coverage)

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน} - \text{เงินปันผลจ่าย}}{\text{หนี้สิน}}$$

นอกจากดอกเบี้ยจ่ายระหว่างปี กิจการยังมีภาระที่มีต่อเจ้าหนี้ในเรื่องของการจ่ายคืนหนี้ เมื่อครบกำหนดตามสัญญาให้แก่เจ้าหนี้ การที่กิจการจะดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างต่อเนื่องจะต้องมีความสามารถในการชำระคืนเงินต้น ความสามารถในการจ่ายคืนหนี้ถือเป็นอัตราส่วนที่สำคัญที่เจ้าหนี้จะต้องนำมาประเมินความสามารถของกิจการในการจ่ายคืนหนี้ นอกจากอัตราส่วนที่กล่าวมาแล้วยังสามารถประเมินความสามารถของกิจการในการจ่ายชำระคืนหนี้ได้จาก อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานสะสม (Retained Operating Cash Flow) ต่อหนี้สินระยะยาวและอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานสะสมต่อหนี้สินที่ถึงกำหนดชำระในปีนั้น ๆ

อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อหนี้สินที่ครบกำหนดชำระจะเป็นตัวสะท้อนให้กิจการทราบถึงความสามารถของกิจการเองในการก่อให้เกิดกระแสเงินสดจากการดำเนินงานที่เพียงพอต่อการจ่ายคืนหนี้ระยะยาวที่ครบกำหนดชำระในปีนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ยังสามารถสร้างอัตราส่วนในการวัดความสามารถของกิจการในการจ่ายคืนหนี้ได้อีกหนึ่งวิธี โดยการรวมเงินสดและสิ่งเทียบเท่าเงินสด (Cash Equivalents) และกระแสเงินสดจากการดำเนินงานสะสมเข้าด้วยกัน เนื่องจากเงินทุนทั้งสองแหล่งนี้ถือว่าอยู่ในสภาพพร้อมที่กิจการจะสามารถนำไปจ่ายชำระคืนหนี้ได้

นอกเหนือจากอัตราส่วนข้างต้น ผู้วิเคราะห์ยังสามารถสร้างอัตราส่วนวัดความสามารถในการจ่ายคืนหนี้โดยรวมหนี้สินหมุนเวียนและภาระผูกพันที่แน่นอน (เช่น หนี้สินภายใต้สัญญาเช่าสินทรัพย์การเงิน) ไว้เป็นส่วนหนึ่งของหนี้สินก็ได้ ดังนี้

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน} - \text{เงินปันผลจ่าย}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน} + \text{หนี้สินภายใต้สัญญาเช่าสินทรัพย์การเงิน} + \text{หนี้สินระยะยาว}}$$

หรือหากต้องการทราบสภาพคล่องทางการเงิน ผู้วิเคราะห์ก็สามารถสร้างอัตราส่วนวัดสภาพคล่องที่เรียกว่า อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (Cash Flow from Operation Ratio) ดังนี้

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงานสะสม}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$$

จะเห็นได้ว่าหนี้สินที่นำมาใช้ในการคำนวณอาจมีได้หลายองค์ประกอบและนำไปสู่อัตราส่วนต่าง ๆ ในการวัดความสามารถในการจ่ายคืนหนี้ที่แตกต่างกันไป จึงเป็นเรื่องที่ผู้วิเคราะห์จะต้องตกลงในหลักการเกี่ยวกับนิยามของหนี้สินที่จะนำมาใช้ในการคำนวณเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์มากที่สุด

นอกเหนือจากอัตราส่วนเจ้าหนี้ยังสามารถวิเคราะห์ความสามารถของกิจการได้ในการจ่ายคืนหนี้สินระยะยาวในอนาคตได้ ด้วยอัตราส่วนดังต่อไปนี้

อัตราส่วนการจ่ายชำระคืนหนี้สินระยะยาว (Long-Term Debt Payment Ratio)

$$= \frac{\text{เงินสดที่จ่ายเพื่อชำระหนี้สินระยะยาว}}{\text{เงินสดที่รับจากการก่อหนี้ระยะยาว}}$$

ผลของอัตราส่วนที่ได้จากการคำนวณ ผลลัพธ์ยิ่งสูงก็แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการจ่ายคืนหนี้ระยะยาวก็จะยิ่งสูง ถ้ากิจการมีความสามารถในการจ่ายคืนหนี้ระยะยาวได้ดีก็ยิ่งเพิ่มความมั่นใจให้แก่ผู้เป็นเจ้าหนี้ได้

3. ความสามารถในการจ่ายเงินปันผล (Cash Dividend Coverage)

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน} - \text{เงินปันผลหุ้นบุริมสิทธิ} - \text{เงินปันผลจ่ายให้กับผู้ถือหุ้นส่วนน้อย}}{\text{เงินปันผลจ่าย (หุ้นสามัญ)}}$$

อัตราส่วนนี้เป็นตัววัดความสามารถของกิจการในการดำเนินงานให้มีกระแสเงินสดจากการดำเนินงานเพียงพอต่อการจ่ายเงินปันผลให้กับผู้ถือหุ้น อัตราส่วนนี้สามารถนำไปประเมินให้แก่ผู้ถือหุ้นได้ทุกประเภท นอกจากนี้ถ้าต้องการวัดความสามารถของกิจการในการจ่ายเงินปันผลในทุกประเภทสามารถคำนวณได้ดังนี้

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน}}{\text{เงินปันผลจ่ายทั้งหมด}}$$

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติอาจมีผู้ให้นิยามของเงินปันผลจ่ายที่จะนำมาใช้ในการคำนวณในสูตรข้างต้นที่แตกต่างกันไป ผู้วิเคราะห์บางคนก็มองว่าความสามารถในการจ่ายเงินปันผลควรพิจารณาเฉพาะเงินปันผลที่จ่ายจริงในงวดปัจจุบัน แต่บางคนก็มองว่าน่าจะพิจารณาจำนวนเงินปันผลที่กิจการจะจ่ายในอนาคตด้วย มีผู้เสนอแนะว่าหากกิจการไม่มีนโยบายที่จะจ่ายเงินปันผลอย่างต่อเนื่องก็ควรใช้ยอดเงินปันผลที่จ่ายจริงตามที่รายงานไว้ในงบกระแสเงินสดเป็นตัวหาร แต่

ถ้ากิจการมีนโยบายที่จะจ่ายเงินปันผลอย่างสม่ำเสมอ ก็ควรใช้จำนวนเงินปันผลที่ประกาศจ่ายในงวดปัจจุบันแทนเงินปันผลที่จ่ายจริง เนื่องจากจำนวนเงินปันผลที่ประกาศจ่ายในงวดปัจจุบันแทนเงินปันผลที่จ่ายจริง เนื่องจากจำนวนเงินปันผลดังกล่าวคือ ตัววัดกระแสเงินสดที่กิจการจะต้องจ่ายให้กับผู้ถือหุ้นในวันข้างหน้า(Prospective cash dividend) และเป็นตัววัดที่ทันต่อเหตุการณ์มากกว่าเงินปันผลที่จ่ายจริง อัตราส่วนข้างต้นยังสามารถเขียนได้ดังนี้

$$\text{อัตราส่วนเงินปันผลต่อกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (Dividend payout of cash from operation)} = \frac{\text{เงินปันผลจ่าย}}{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน}}$$

อัตราส่วนเงินปันผลต่อกระแสเงินสดจากการดำเนินงานจะเป็นประโยชน์ต่อการประเมินนโยบายการจ่ายเงินปันผลของฝ่ายจัดการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ลงทุนทราบถึงแหล่งที่มาของเงินทุนที่นำมาใช้ในการจ่ายเงินปันผลตลอดจนความสม่ำเสมอของการจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้น

การจ่ายเงินปันผลของกิจการสามารถประเมินนโยบายการจ่ายเงินปันผลของฝ่ายบริหารได้อีกหนึ่งวิธี คือ อัตราส่วนเงินปันผลต่อกำไร (Dividend Payout Ratio)

$$= \frac{\text{เงินปันผลจ่าย}}{\text{กำไรสุทธิ}}$$

อัตราส่วนนี้ก็แสดงให้เห็นว่ากิจการมีนโยบายในการจ่ายเงินปันผลในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีที่มีเป็นสัดส่วนเท่าใดต่อการทำกำไรของกิจการ ทำให้ผู้ถือหุ้นทราบถึงนโยบายการจ่ายเงินปันผล

4. อัตราส่วนวัดความสามารถในการลงทุนในสินทรัพย์ฝ่ายทุน (Capital Expenditures)

การที่แต่ละกิจการมีสินทรัพย์ใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างกำไรให้แก่กิจการ การที่กิจการเกิดประโยชน์จากการดำเนินงานแล้ว ย่อมที่จะมีการขยายผลกิจการให้มีขนาดของกิจการที่ใหญ่ขึ้น เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับผู้ถือหุ้นยิ่งขึ้น ด้วยเหตุที่ว่ากิจการมีความสามารถในการจัดหาสินทรัพย์ในฝ่ายทุน (Capital Assets) ให้เพียงพอต่อการดำเนินงานและการขยายกิจการได้มากนักน้อยแค่ไหน กล่าวได้ว่ากิจการควรต้องสร้างกระแสเงินสดจากการดำเนินงานนอกจากจะให้เพียงพอต่อการจ่ายคืนหนี้ จ่ายดอกเบี้ยและจ่ายเงินปันผลแล้ว ยังต้องเพียงพอต่อการลงทุนใหม่ ๆ ด้วย เพื่อความพร้อมในการที่จะขยายกิจการ โดยไม่ต้องพึ่งแหล่งเงินทุนจากภายนอก จึงจำเป็นต้องประเมินความสามารถในการจ่ายรายจ่ายฝ่ายทุนว่าจะสามารถจ่ายได้มาน้อยเพียงใด

รายจ่ายลงทุนในสินทรัพย์ฝ่ายทุน (Capital Acquisitions)

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน} - \text{เงินปันผลจ่ายรวม}}{\text{เงินสดจ่ายเพื่อซื้อสินทรัพย์ฝ่ายทุน}}$$

อัตราส่วนนี้เป็นการวัดว่ากิจการจะมีความสามารถในการสร้างกระแสเงินสดจากการดำเนินงานที่เพียงพอต่อการที่จะนำไปใช้เพื่อซื้อสินทรัพย์ฝ่ายทุนได้หรือไม่เพียงใด

5. ความเพียงพอของกระแสเงินสด (Cash flow adequacy)

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน}}{\text{หนี้สินระยะยาวที่ครบกำหนดชำระในระหว่างปี} + \text{เงินปันผลจ่าย} + \text{เงินสดจ่ายเพื่อซื้อสินทรัพย์ฝ่ายทุน}}$$

อัตราส่วนนี้เป็นตัวแสดงให้เห็นถึงความสามารถของกิจการในการดำเนินงานให้เกิดกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานให้มีเงินสดเพียงพอต่อการจ่ายชำระหนี้สิน จะช่วยให้ผู้ลงทุนและผู้เป็นเจ้าหนี้มองเห็นถึงนัยสำคัญของรายการที่เป็นตัวหารของแต่ละอัตราส่วนที่กล่าวมาได้อย่างชัดเจน และเมื่อแปลงแต่ละอัตราส่วนที่กล่าวมาให้อยู่ในรูปอัตราร้อยละและนำมารวมกันก็จะได้อัตราร้อยละของกระแสเงินสดจากการดำเนินงานที่กิจการมีไว้เพื่อการจ่ายชำระภาระผูกพันเหล่านั้น

6. อัตราส่วนเงินสดต่อการทำกำไร

$$= \frac{\text{กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน}}{\text{กำไรจากการดำเนินงาน}}$$

อัตราส่วนนี้จะเป็นตัวแสดงถึงความสามารถในการทำกำไรของกิจการที่มีคุณภาพ ถ้ากระแสเงินสดจากการดำเนินงานของกิจการ มีมูลค่าใกล้เคียงกับกำไรจากการดำเนินงาน ก็เป็นการแสดงให้เห็นได้ว่า การประกอบกิจการมีสภาพคล่องในการดำเนินงานที่สูง แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารจัดการที่ดี ลดปัญหาของการเกิดลูกหนี้ได้ดี ผลลัพธ์ที่ได้ยิ่งสูงยิ่งสะท้อนถึงการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

การตกแต่งกระแสเงินสด (Creativity in Cash Flow Statement)

จากข้อได้แย้งต่าง ๆ เกี่ยวกับการบัญชีกระแสเงินสด (Cash Flow Accounting) หรือการจัดทำงบกระแสเงินสด และความไม่ลงตัวของมาตรฐานการบัญชีเกี่ยวกับการจำแนกกระแสเงินสด จึงเปิดโอกาสให้กิจการบิดเบือนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานให้ดูดีขึ้นหรือจัดจำแนกกระแสเงินสดให้ผิดประเภทเพื่อสื่อความหมายไปตามทิศทางที่ผู้บริหารกิจการต้องการ รูปแบบของ

การตกแต่งตัวเลขทางบัญชีในงบกระแสเงินสดตามที่ปรากฏในวรรณกรรมทางบัญชีมีดังนี้

1. Creativity in Timing Cash Flows คือ การปรับแต่งกระแสเงินสดจากการดำเนินงานให้ดูดีกว่าที่ควรจะเป็นโดยการก่อให้เกิดรายการหรือชะลอรายการไม่ให้เกิดขึ้น เช่น การชะลอค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม ค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงออกไปในงวดบัญชีหน้า ซึ่งจะช่วยให้กระแสเงินสดจากการดำเนินงานของกิจการดูดีขึ้นในงวดบัญชีปัจจุบัน

2. Creativity in Classifying Cash Flows คือ การปรับแต่งกระแสเงินสดจากการดำเนินงานให้ดูดีขึ้นโดยการโยกย้ายถ่ายเทกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานไปสู่กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนหรือกิจกรรมจัดหาเงิน หรือถ่ายเทจากกิจกรรมลงทุนหรือกิจกรรมจัดหาเงินเข้าสู่กิจกรรมดำเนินงาน

Mulford and Comiskey (1996 อ้างถึงใน วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2547, หน้า 109) ให้ความเห็นว่าการตัดสินใจว่าจะจัดจำแนกรายการใดรายการหนึ่งเป็นกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน กระแสเงินสดจากการลงทุน หรือกระแสเงินสดจากการจัดหาเงินอาจทำให้กระแสเงินสดสุทธิจากแต่ละกิจกรรมที่สะท้อนออกมาแตกต่างกันไปจากที่ควรจะเป็นอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ในบางกรณียังอาจทำให้เกิดภาพลักษณ์แก่ผู้ใช้งบการเงินที่ว่ากิจการยังควรมีความสามารถในการก่อให้เกิดกระแสเงินสดจากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง วิธีการโดยทั่วไปที่กิจการมักนำมาใช้เพื่อตกแต่งตัวเลขกระแสเงินสดจากการดำเนินงานคือการจัดจำแนกกระแสเงินสดที่ใช้ไปในกิจกรรมดำเนินงานไว้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมลงทุน แต่ในบางครั้งการตกแต่งกระแสเงินสดอาจจะพาดผ่านไปยังกิจกรรมจัดหาเงินด้วย (Cross-Classification with the Financing Section) ซึ่งจะช่วยให้กระแสเงินสดจากการดำเนินงานดูดีกว่าความเป็นจริง ตัวอย่างเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา กิจการส่วนใหญ่จะจัดจำแนกค่าใช้จ่ายในการพัฒนาซอฟต์แวร์หรือการตัดบัญชี (Capitalized Development Costs) เป็นส่วนหนึ่งของกระแสเงินสดที่ใช้ไปในกิจกรรมลงทุน ส่วนค่าใช้จ่ายในการพัฒนาซอฟต์แวร์ที่ตัดเป็นค่าใช้จ่ายในงวดที่เกิดขึ้นจะแสดงไว้เป็นส่วนหนึ่งของกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน ดังนั้นในกรณีของ Microsoft Corp. ซึ่งตั้งค่าใช้จ่ายในการพัฒนาซอฟต์แวร์กว่า 60% เป็นค่าใช้จ่ายรอการตัดบัญชี จะแสดงต้นทุนทั้งหมดไปกับการพัฒนาซอฟต์แวร์เป็นกระแสเงินสดที่ใช้ไปในกิจกรรมดำเนินงานในสัดส่วนที่ต่ำกว่าไมโครซอฟต์มาก

อีกตัวอย่างหนึ่งเป็นกรณีของการจัดจำแนกกระแสเงินสดทั้งหมดไปกับค่าใช้จ่ายก่อนเริ่มดำเนินงาน (Preopening Costs) ของกิจการค้าปลีกในสหรัฐอเมริกา กิจการส่วนใหญ่จะจัดจำแนกค่าใช้จ่ายก่อนเริ่มดำเนินงานที่เกิดขึ้นเป็นกระแสเงินสดสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 มกราคม 1993 50-Off Stores, Inc. ได้จัดจำแนกค่าใช้จ่ายก่อนเริ่มดำเนินงานจำนวน 7.7 ล้านดอลลาร์

เป็นกระแสเงินสดที่ใช้ไปในกิจกรรมลงทุน ส่งผลให้กระแสเงินสดจากการดำเนินงานแสดงจำนวนสูงถึง 10.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และถ้าหากกิจการได้จัดจำแนกค่าใช้จ่ายก่อนดำเนินงานเป็นกระแสเงินสดที่ใช้ไปในกิจกรรมดำเนินงานกระแสเงินสดสุทธิจากการดำเนินงานจะมีจำนวนลดลงเหลือเพียง 2.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ที่น่าสนใจกว่านี้ก็คือในปี 1994 กิจการได้เปลี่ยนแปลงการจัดจำแนกกระแสเงินสดที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายก่อนดำเนินงานใหม่ โดยการจัดจำแนกรายการดังกล่าวเป็นกระแสเงินสดที่ใช้ไปในกิจกรรมดำเนินงาน ทำให้งบกระแสเงินสดในปีนั้นแสดงกระแสเงินสดสุทธิที่ใช้ไปในกิจกรรมดำเนินงานเป็นจำนวนสูงถึง 2.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

นอกจากตัวอย่างข้างต้น ในปี 1990 Scitel, Inc. ซึ่งเป็นบริษัทที่พัฒนาและขายฐานข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์แผ่นดินไหวในสหรัฐอเมริกาได้แสดงกระแสเงินสดสุทธิที่ใช้ไปในการกิจกรรมดำเนินงานเป็นจำนวน 4.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในจำนวนนี้มีกระแสเงินสดที่ใช้ไปในการจัดหาและพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับแผ่นดินไหว รวมอยู่เป็นจำนวน 15 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ต่อมาในปี 1991 กิจการได้เปลี่ยนแปลงการจัดจำแนกรายการดังกล่าวใหม่โดยนำรายการดังกล่าวไปรวมไว้ในกิจกรรมลงทุน นอกจากนี้ในรายงานประจำปี 1991 กิจการยังได้ปรับปรุงแก้ไขงบกระแสเงินสดของปี 1990 ใหม่ โดยแสดงรายการดังกล่าวไว้ในกิจกรรมลงทุน ผลที่ตามมาคือกระแสเงินสดจากการดำเนินงานของปี 1990 เปลี่ยนจากกระแสเงินสดสุทธิที่ใช้ไปในกิจกรรมดำเนินงานจำนวน 4.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐเป็นกระแสเงินสดสุทธิได้มาจากการดำเนินงานจำนวน 10.2 ล้านดอลลาร์

ตัวอย่างสุดท้ายเป็นกรณีของ Value Merchants, Inc. กล่าวคือในปี 1992 Value Merchants, Inc. ซึ่งเป็นกิจการค้าปลีกที่เติบโตเร็วมากและใช้เงินสดหมุนเวียนในการดำเนินงานเป็นจำนวนมาก ในบคุดประจำเดือนกุมภาพันธ์ 1992 กิจการได้นำเช็คที่ส่งจ่ายไปแล้วแต่ยังมิได้มีการนำไปขึ้นเงินจำนวน 6.1 ล้านดอลลาร์รวมไว้ในบัญชีเจ้าหนี้การค้า เหตุผลสำคัญก็คือเนื่องจากเช็คเหล่านี้ยังมิได้มีการนำไปขึ้นเงิน ดังนั้นยอดบัญชีเจ้าหนี้การค้าก็ยังคงถือว่าติดค้างอยู่ กิจการส่วนใหญ่จึงมีแนวโน้มที่จะนำเช็คส่งจ่ายเหล่านี้ไปหักจากเงินสดที่ถืออยู่ในมือ อย่างไรก็ตามเนื่องจากในการแสดงกระแสเงินสดจากการดำเนินงานตามวิธีทางอ้อม ยอดในบัญชีเจ้าหนี้การค้าที่เพิ่มขึ้นถือเป็นแหล่งที่มาของกระแสเงินสดจากการดำเนินงานการนำเช็คที่ส่งจ่ายไปแล้วแต่ยังมิได้มีการนำไปขึ้นเงินมารวมไว้ในบัญชีเจ้าหนี้จะช่วยทำให้ Value Merchants, Inc. แสดงกระแสเงินสดจากการดำเนินงานดูดีขึ้น นอกจากทางเลือดังกล่าว ในทางปฏิบัติยังมีอีกทางเลือกหนึ่งที่ Value Merchants, Inc. สามารถทำได้คือการรวมเช็คที่ส่งจ่ายไปแล้วแต่ยังมิได้มีการนำไปขึ้นเงินไว้ในยอดเงินเบิกเกินบัญชี โดยอาศัยหลักการที่ว่าหากเช็คที่ส่งจ่ายไปนั้นได้มีการนำไป

ขึ้นเงินแล้วและหากกิจการมีเงินฝากธนาคารไม่เพียงพอที่จะจ่ายชำระหนี้ตามเช็คใบนั้นได้ ธนาคารก็จะเป็นผู้จัดหาเงินสินเชื่อในรูปเงินเบิกเกินบัญชีให้แก่กิจการเอง และถ้าหาก Value Merchants, Inc. เลือกใช้วิธีนี้ ก็จะส่งผลให้กระแสเงินสดจากการจัดหาเงิน (แทนที่จะเป็นกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน) มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น

กิจการในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้วิธีการหลังนี้ก็คือ Ag Services of America, Inc. กล่าวคือในงบดุลประจำเดือนกุมภาพันธ์ 1994 กิจการได้แสดงยอดเช็คที่จ่ายไปแล้วแต่ยังมิได้มีการนำไปขึ้นเงินในส่วนที่สูงเกินกว่ายอดเงินฝากธนาคารเป็นหนี้สินหมุนเวียนแยกต่างหากจากบัญชีเจ้าหนี้การค้า และแสดงการเปลี่ยนแปลงในบัญชีดังกล่าวในระหว่างปีนั้นเป็นกระแสเงินสดจากการจัดหาเงินในงบกระแสเงินสด

สำหรับในประเทศไทย หลายกิจการมีแนวโน้มที่จะตกแต่งกระแสเงินสดจากการดำเนินงานให้ดูดีกว่าที่ควรจะเป็น ไม่ว่าจะเป็นผลมาจากความคลุมเครือของมาตรฐานการบัญชีเองหรือด้วยความจงใจก็ตาม ซึ่งส่งผลให้งบกระแสเงินสดที่จะทำขึ้นไม่ได้สะท้อนถึงกระแสเงินสดสุทธิที่เกิดขึ้นจากแต่ละกิจกรรมอย่างถูกต้องและขบถต่อการเปรียบเทียบระหว่างกิจการ การตกแต่งหรือบิดเบือนงบกระแสเงินสดอาจมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากตัวอย่างที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

รวมรายการเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร ไว้เป็นส่วนหนึ่งของกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน

จัดจำแนกรายการเงินให้กู้ยืมกรรมการและบำเหน็จกรรมการเป็นกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน

แสดงรายการส่วนเกินจากการตีราคาทรัพย์สิน ขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงของหลักทรัพย์ ในความต้องการของตลาด(เงินลงทุนระยะยาว) และผลสะสมของการเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชี (การเปลี่ยนแปลงวิธีการบันทึกเงินลงทุนในบริษัทร่วมและข้อย่อยจากวิธีราคาทุนเป็นวิธีส่วนได้เสีย) โดยปรับกับกำไรสุทธิ ทั้ง ๆ ที่รายการดังกล่าวจัดเป็นรายการที่มีเกี่ยวกับเงินสด (Non Cash Items) นำรายการกำไรจากการลงทุนในบริษัทร่วมและข้อย่อย/กำไรจากการขายเงินลงทุนมาบวกกับกำไรสุทธิ

นำรายการเปลี่ยนแปลงในลูกหนี้ค่าหุ้นซึ่งเกิดจากการจัดหาเงินมาปรับกับกำไรสุทธิ

นำรายการเปลี่ยนแปลงในบัญชีหนี้สินภายใต้สัญญาเช่าระยะยาวชนิดการเงิน (Financial Lease) มาปรับกับกำไรสุทธิ

ไม่หักกำไรจากการขายสินทรัพย์ กำไรจากการลงทุนในบริษัทร่วมและข้อย่อยออกจากการคำนวณกระแสเงินสดจากการดำเนินงานตามวิธีทางอ้อม

แสดงกำไรสุทธิในงบกระแสเงินสดแตกต่างไปจากกำไรสุทธิที่แสดงไว้ในงบกำไรขาดทุนหรือแสดงค่าเสื่อมราคาในงบกระแสเงินสดต่างไปจากที่เปิดเผยไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงินทั้ง ๆ ที่เป็นรายการเดียวกัน

ไม่แยกแสดงเงินสดที่ไม่มีสภาพคล่อง (เช่น เงินสดที่นำไปใช้ค้ำประกันเงินเบิกเกินบัญชี และการออกหนังสือค้ำประกันต่าง ๆ) ออกจากรายการเงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด

รวมรายการเงินเบิกเกินบัญชีธนาคารไว้เป็นส่วนหนึ่งของเงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด

แสดงเงินปันผลรับจากการลงทุนในบริษัทอื่นๆ ไว้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมดำเนินงาน ในขณะที่เงินปันผลรับจากการลงทุนในบริษัทร่วมและบริษัทย่อยแสดงไว้ในกิจกรรมลงทุน รายการต่าง ๆ ที่รวมอยู่ในการคำนวณกระแสเงินสดสุทธิจากการดำเนินงานเมื่อตรวจสอบการคำนวณใหม่จะได้ออกที่ไม่ตรงกับที่แสดงไว้ในงบกระแสเงินสด

โยกย้ายถ่ายเทระหว่างบัญชีลูกหนี้กิจการที่เกี่ยวข้องกัน (กิจกรรมดำเนินงาน) กับบัญชีเงินให้กู้ยืมแก่กิจการที่เกี่ยวข้องกัน (กิจกรรมลงทุน) ดังจะสังเกตได้จากการลดลงและเพิ่มขึ้นของบัญชีดังกล่าวมีจำนวนใกล้เคียงกัน

แสดงรายการกำไรหรือขาดทุนจากการขายเงินลงทุนหรือจากการขายสินทรัพย์ถาวรเป็นยอดปรับกับกำไรสุทธิในการคำนวณและแสดงเงินสดจากการดำเนินงาน แต่ในกิจกรรมลงทุนไม่แยกแสดงเงินสดที่ใช้ไปและได้มาจากการขายสินทรัพย์ดังกล่าวออกจากกันให้ชัดเจน

บิดเบือนการให้กู้ยืมเงินแก่บริษัทในเครือโดยแสดงเป็นเงินลงทุนในบัตรเงินฝากซึ่งอันที่จริงแล้วคือการฝากเงินให้กับกิจการที่เกี่ยวข้องกัน

แสดงกำไรจากการขายสินทรัพย์ถาวรสูงกว่าเงินสดกว่าเงินสดที่ได้รับจากการขายสินทรัพย์ถาวร

จัดจำแนกรายการเพิ่มขึ้น (ลดลง) ของเงินฝากธนาคารเป็นกิจกรรมจัดหาเงิน

แสดงขาดทุนจากการขายสินทรัพย์ถาวรเป็นยอดปรับกับกำไรสุทธิในกิจกรรมดำเนินงาน แต่ไม่ปรากฏเงินสดรับจากการขายสินทรัพย์ถาวรในกิจกรรมลงทุน

จัดจำแนกเงินปันผลจ่ายและเงินรับจากการเพิ่มทุนเป็นกิจกรรมลงทุน

จัดจำแนกรายการซื้อสินทรัพย์ถาวรจากต่างประเทศโดยทำทรัพย์สินถาวรเป็นกิจกรรมดำเนินงาน

จัดจำแนกรายการเพิ่มขึ้น (ลดลง) ของภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีและค่าใช้จ่ายรอการตัดบัญชีอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเป็นกิจกรรมลงทุน

จัดจําแนกรายการซื้อหรือผลดิสสินทรัพย์ที่มีอายุใช้งานระยะยาวเพื่อวัตถุประสงค์ในการให้เข้าในช่วงระยะสั้นแล้วขายเป็นกิจกรรมลงทุน

แสดงรายการดอกเบี้ยจ่ายในงบกระแสเงินสดเป็นจำนวนสุทธิจากส่วนที่บันทึกเป็นต้นทุนของสินทรัพย์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรศักดิ์ ทุมมานนท์ (2543) ศึกษาการจัดทำงบกระแสเงินสดและการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจดทะเบียนในช่วงปี 2537 – 2542 โดยศึกษากลุ่มบริษัทจดทะเบียนทุกกลุ่มยกเว้นบริษัทในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ กลุ่มเงินทุนและหลักทรัพย์ และกลุ่มบริษัทประกันภัยและกลุ่มประกันชีวิต (เนื่องจากบริษัทในกลุ่มดังกล่าวต้องจัดทำงบกระแสเงินสด โดยมีรูปแบบเฉพาะที่ถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในการจัดทำและการเปิดเผยข้อมูลที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้กำหนด) ศึกษาจากข้อมูลดิบโดยตรงจากงบกระแสเงินสดของบริษัทจดทะเบียนที่นำส่งต่อตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สำหรับงวดสิ้นสุด 31 ธันวาคม 2537 – 2542 โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อจัดทำข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแสดงรายการและเปิดเผยข้อมูลในงบกระแสเงินสด เพื่อเป็นแนวทางสำหรับสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยในการพิจารณาปรับปรุงมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 25 เรื่อง งบกระแสเงินสด เพื่อลดไขความคลุมเครือของข้อกำหนดต่าง ๆ และเป็นแนวทางให้ในการจัดทำงบกระแสเงินสดให้ถูกต้องยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า การจัดทำและการเปิดเผยข้อมูลในงบกระแสเงินสดของบริษัทจดทะเบียนในช่วงดังกล่าว มีแนวปฏิบัติที่แตกต่างจากข้อกำหนดของมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 25 เรื่อง งบกระแสเงินสด ในหลาย ๆ ประเด็น เช่น

1. บริษัทจําแนกกระแสเงินสดเข้าสู่กิจกรรมไม่ถูกต้อง
2. บริษัทแสดงกระแสเงินสดรับและจ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมลงทุนและกิจกรรมจัดหาเงินเป็นยอดสุทธิทั้งๆ ที่มาตรฐานการบัญชีกำหนดให้แสดงกระแสเงินสดรับและเงินสดจ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมดังกล่าวแยกจากกัน
3. บริษัทส่วนใหญ่อาศัยความคลุมเครือของข้อกำหนดต่างๆ ของมาตรฐานการบัญชีที่เปิดโอกาสให้กิจการสามารถจําแนกรายการเดียวกันเข้าสู่กิจกรรมได้มากกว่าหนึ่งประเภท ทำให้กิจการเปิดความสับสนในทางเลือกปฏิบัติและใช้เป็นเครื่องมือในการบิดเบือนกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน เป็นต้น

ช่อทิพย์ โกกิม (2547 อ้างถึงใน วิทยาพร สกุลยืนยงสุข, 2549, หน้า 39) ได้สรุปงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพกำไรว่ามีอยู่หลายแนวทางด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. คุณภาพกำไรของกำไรที่แตกต่างกันเกิดขึ้นจากผลกระทบจากการเลือกหลักการบัญชีตามหลักความระมัดระวังหรือหละหลวมในการจัดทำรายงานทางการเงิน (White et al., 1997; Stickney, 1996; Pearlman, 1978 อ้างถึงใน วิทยาพร สกุลยืนยงสุข, 2549, หน้า 39) ซึ่งเป็นไปตามผลการวิจัยของ Penman and Zhang (2002 อ้างถึงใน วิทยาพร สกุลยืนยงสุข, 2549, หน้า 39) ที่สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติทางบัญชีด้วยความระมัดระวังจะทำให้เกิดกำไรที่มีคุณภาพและเป็นกำไรที่ยั่งยืน

2. คุณภาพกำไรของกำไรที่แตกต่างกันในแต่ละกิจกรรมเกิดจากความแตกต่างของกำไรที่คำนวณขึ้นตามเกณฑ์คงค้างกับกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน กำไรที่มีคุณภาพคือกำไรที่ใกล้เคียงกับกระแสเงินสด เนื่องจากกำไรที่คำนวณขึ้นตามเกณฑ์คงค้าง รายการบางรายการอาจได้รับอิทธิพลของการเข้าแทรกแซงกระบวนการจัดทำรายงานทางการเงิน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ โดยการตั้งค่างรายการค้างรับค้างจ่ายสูงกว่าที่ควรจะเป็น ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างกำไรสุทธิกับกระแสเงินสดจากการดำเนินงานเป็นเครื่องบ่งบอกกำไรที่ไม่มีคุณภาพ งานวิจัยในอดีตแสดงให้เห็นว่ากิจการที่มีการตั้งรายการคงค้างที่สูงกว่าปกติจะทำให้กำไรที่ได้จากการคำนวณขึ้นตามเกณฑ์คงค้างเป็นกำไรที่ไม่มีคุณภาพ (Slaon, 1996; Xie, 2001; Dechow & Dichev, 2002 อ้างถึงใน วิทยาพร สกุลยืนยงสุข, 2549, หน้า 39) และการวิจัยของ Myers and Thomas (2003 อ้างถึงใน วิทยาพร สกุลยืนยงสุข, 2549, หน้า 39) ที่แสดงว่าการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีไม่ทำให้รายการค้างรับค้างจ่ายที่ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของผู้บริหารลดลง แต่การมีคณะกรรมการตรวจสอบจะทำให้นักลงทุนมีความเชื่อมั่นในกำไรมากขึ้น โดยแสดงออกจากระดับราคาหลักทรัพย์รายการคงค้างมีส่วนที่สำคัญในการกำหนดคุณภาพกำไร ซึ่งแนวทางในการประเมินคุณภาพของรายการคงค้างมีด้วย 2 แนวทาง กล่าวคือ

2.1 กำไรวัดจากประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ดีกว่าภายใต้กระแสเงินสด เป็นการศึกษาการบิดเบือนตัวเลขจากการตั้งค้างรับค้างจ่าย (Errors in Estimating Accruals)

2.2 การศึกษาจากตัวแบบในด้านของ “Discretionary Accruals” เป็นการใช้ประโยชน์จากรายการค้างรับค้างจ่าย ซึ่งมีผลกระทบต่อกำไรสุทธิประจำปีของผู้บริหารเพื่อเป้าหมายบางอย่าง

3. ในส่วนของการวิเคราะห์คุณภาพกำไรจากความแปรปรวนและความเสี่ยงไปจากเส้นแนวโน้มกำไรในช่วงที่ผ่านมาที่แสดงว่ากิจการที่มีความผันผวนของกำไรต่ำเป็นกิจการที่มีความเสี่ยงต่ำและมีกำไรที่มีคุณภาพ (White et al., 1997; Penman, 2003; Schipper & Vincent, 2003 อ้างถึงใน วิทยาพร สกุลยืนยงสุข, 2549, หน้า 39) แต่บางครั้งกำไรที่มีคุณภาพสูงอาจเกิดมาจากการใช้เทคนิคการเกลี้ยกำไรในรายการค้างรับค้างจ่าย เพื่อลดความผันผวนของกำไรเพื่อก่อให้เกิดกำไรที่มีคุณภาพ (Leuz et al., 2003 อ้างถึงใน วิทยาพร สกุลยืนยงสุข, 2549, หน้า 39)

Livnat and Zarowin(1990 อ้างถึงใน วิทยาพร สกุลยืนยงสุข, 2549, หน้า 40) ศึกษาเรื่อง The Incremental Information Content of Cash-Flow Components ให้ความสำคัญกับรายละเอียดหรือส่วนประกอบของกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน กิจกรรมลงทุนและกิจกรรมจัดหาเงิน ซึ่งตามมาตรฐานการบัญชีแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา ฉบับที่ 95 (SFAS No.95) กำหนดให้ต้องมีการเปิดเผยรายละเอียดหรือข้อมูลของงบกระแสเงินสด เพื่อตรวจสอบว่าการจำแนกรายการในกิจกรรมดำเนินงาน กิจกรรมลงทุนและกิจกรรมจัดหาเงินที่แตกต่างกันมีผลต่อผลตอบแทนในหลักทรัพย์หรือไม่ โดยการสุ่มตัวอย่างบริษัทจาก Compustat Annual Industrial File ที่มีระยะเวลาบัญชีสิ้นสุดเดือนธันวาคม มีข้อมูลทางการเงินที่จะจัดทำงบกระแสเงินสด มีราคาตลาดหุ้นสามัญ และมีข้อมูลผลตอบแทนรายเดือน เพื่อใช้ในการประมาณผลตอบแทนสะสมที่ผิดปกติ

ผลการศึกษาว่า การจำแนกรายการกระแสเงินสดตามกิจกรรมดำเนินงาน การลงทุนและการจัดหาเงิน ตามข้อกำหนดของมาตรฐานการบัญชีแห่งประเทศของสหรัฐอเมริกา ฉบับที่ 95 นั้นสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงในราคาหุ้นได้ดีขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ลงทุนในการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจลงทุนได้ดียิ่งขึ้น แต่ในทางตรงข้ามการแตกรายละเอียดของรายการในงบกระแสเงินสดจากการลงทุนไม่ได้ช่วยในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงในราคาหุ้นมากขึ้นแต่อย่างใด

นอกจากนี้ผลการศึกษาข้างชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่ารายละเอียดหรือข้อมูลที่ประกอบกันเป็นงบการเงินนั้นมีประโยชน์มากกว่าจำนวนกำไรที่ปรากฏในบรรทัดสุดท้ายของงบการเงิน (Financial Statements Contain More Information Than The “Bottom-Line” Earnings Figure: P 26)

Ward and Foster (2002 อ้างถึงใน วิทยาพร สกุลยืนยงสุข, 2549, หน้า 40) ศึกษาเรื่อง Estimated Operating Cash Flow, Reported Cash Flow from Operating Activities, And Financial Distress ทำการศึกษาความแตกต่างระหว่างประมาณการกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (Estimated Operating Cash Flow) โดยประมาณการขึ้นจากข้อมูลทางการเงินที่จัดทำตามเกณฑ์สิทธิ กับกระแสเงินสดจากการดำเนินงานในงบกระแสเงินสด (Reported Cash Flow from Operating Activities) ด้วยการแบ่งข้อมูลหรือกลุ่มตัวอย่างทางการเงินของธุรกิจ โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือบริษัทที่ล้มเหลวทางการเงินและบริษัทที่ไม่ล้มเหลวทางการเงิน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression Analysis) ผลการศึกษพบว่าข้อมูลที่ได้จากกระแสเงินสดจากการดำเนินในงบกระแสเงินสดจัดเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญ (Value-Relevant Information) มากกว่าข้อมูลทางการเงินที่จัดทำขึ้นตามเกณฑ์สิทธิ (Accrual Accounting) อันได้แก่งบกำไรขาดทุน งบดุลและประมาณการกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Bahnsen and others (1996 อ้างถึงใน วิทยาพร สกุลยืนยงสุข, 2549, หน้า 41) ที่ค้นพบความแตกต่างดังกล่าว

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่างบกระแสเงินสดให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินในเรื่องของสภาพคล่องของกิจการ แสดงให้เห็นถึงการไหลเวียนของกระแสเงินสด ทำให้ทราบถึงผลการบริหารจัดการที่เป็นเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด มากกว่าข้อมูลที่จัดขึ้นตามเกณฑ์คงค้างที่แสดงอยู่ในงบกำไรขาดทุนและงบดุล โดยเฉพาะกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน (Cash Flow from operating Activities: CFO) นั้นมีผู้ให้ความสนใจและให้ความสำคัญกันเป็นจำนวนมากเนื่องจากกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานสะท้อนให้เห็นความสามารถในการก่อให้เกิดกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน (CFO) สามารถบ่งชี้ความอยู่รอดหรือล้มเหลว ทางการเงินของธุรกิจได้ดีกว่ากำไรที่จัดทำขึ้นตามเกณฑ์คงค้าง เพราะการมีกำไรสุทธิที่สูงไม่สามารถวัดได้ว่า กิจการจะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ถ้าหากว่าไม่มีเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสดในการดำเนินงาน

จากแนวทางปฏิบัติของ มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 25 เรื่องงบกระแสเงินสด ได้เปิดทางเลือกในการจำแนกรายการดอกเบี้ยจ่ายให้กิจการสามารถเลือกที่จะปฏิบัติในการจำแนกรายการไว้ในกิจการดำเนินงานหรือกิจการจัดหาเงินก็ได้ จากการเปิดทางเลือกทำให้เกิดปัญหาการจัดทำ ความคลุมเครือของการจำแนกรายการในงบกระแสเงินสด มีผู้วิจัยหลายๆ ท่านให้ความสนใจเกี่ยวกับการจำแนกรายการดอกเบี้ยจ่ายที่แตกต่างกัน ตลอดจนมาตรฐานการบัญชีของประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักรสากล และ ไทย ยังมีความแตกต่างกันในการจำแนกรายการดอกเบี้ยจ่าย ทำให้เกิดความแตกต่างกันในกระแสเงินสดสุทธิแต่ละกิจกรรม อาจส่งผลให้เกิดการตกแต่งตัวเลขในงบกระแสเงินสดเพื่อให้การประกอบกิจการดูมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นที่การจำแนกรายการดอกเบี้ยจ่ายที่มีต่อกระแสเงินสดจากการดำเนินงานและกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน ว่ามีนัยสำคัญหรือไม่ โดยศึกษาอัตราส่วนทางการเงินที่ได้จากข้อมูลในงบกระแสเงินสดของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยว่า กิจการที่มีการจำแนกรายการดอกเบี้ยจ่ายไว้ในกิจกรรมการจัดหาเงินกับกิจการที่มีการจำแนกรายการดอกเบี้ยจ่ายไว้ในกิจกรรมการดำเนินงานมีปัจจัยมาจากสิ่งใด